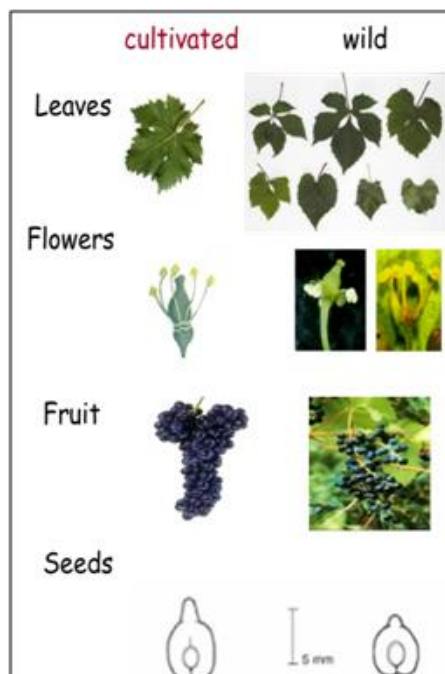

Domestifikacija divlje vinove loze se još uvek odvija

By Javier Ibáñez and José Miguel Martínez Zapater

Domestifikacija ili pripitomljavanje je postupak selekcije kojom upravljaju ljudi, divlje forme su u dugom vremenskom period pripitomljavali, modifikovali u morfološkom i genetskom smislu. Proces domestifikacije kod vinove loze (*Vitis vinifera* L.) počeo je na Transkavkazju pre oko 8000 godina, tokom Neolita, gde je čovek forme divlje loze (*Vitis vinifera* ssp. *sylvestris*) pripitomljavao i pretvarao u forme pitome-plemenite loze *Vitis vinifera* ssp. *vinifera*. Ovaj process se odvijao tokom hiljada godina od eksploatacije divljih jedinki, zatim rane, srednje domestifikacije do potpuno pripitomljenih populacija. Kontinuirano se povećavao udeo populacija sa izabranim karakteristikama u odnosu na divlje forme. Praćenjem sekvenci polimorfizma blizu lokusa koji se nalazi na polnom hromozomu kod divlje forme *V. vinifera* ssp. *sylvestris* i gajene loze pretpostavlja se da je tip cveta kontrolisan sa jednim glavnim lokusom sa tri alela: muškim-M, hermafroditnim-H i ženskim-F sa dominacijom M>H>F. Međutim, divergentnost sorti različitog geografskog porekla ukazuje na dodatnu domestifikaciju unutar areala rasprostranjenosti divlje loze, kao i doprinos populacija divlje loze u kreiranju biodiverziteta gajene loze. Ključna karakteristika divlje loze je ta da su to dvodome biljke sa odvojenim muškim i ženskim cvetovima. Hermafroditizam je prva selekcionisana osobina kod predstavnika podvrste spp. *sylvestris* i populacije ssp. *cavcasia*. I te forme su dovele do nastanka plemenite loze *Vitis vinifera* ssp. *vinifera*

Značaj vinove loze potvrđen je domestikacijom i ukazuje na broj formi koje su se odomaćile i geografski položaj lokaliteta gde su se pripitomile. U dva odvojena istraživanja, sprovedena tokom 2006. godine u Španiji i Italiji, na osnovu varijacije hloroplasta DNK utvrđene kroz polimorfizam genotipova *V. vinifera* podvrsti *sativa* i *silvestris*. To ukazuje da postoji najmanje dva izvora porekla za sorte vinove, jedan je blizu istoka, drugi je zapadni Mediteranski region gde su nastale mnoge sorte koje danas susreću u zapadnoj Evropi. Jugoistočne i južne oblasti Balkanskog poluostrva su najvažnija mesta odakle se plemenita loza širila tokom vekova. Prvi su bili trgovci Feničani koji su stigli do obala Crnog, Egejskog, Sredozamnog i Jadranskog mora. Najzatupljenije tumačenje je da je loza preneti sa maloazijske obale u Trakiju, odatle se raširila ka donjim podunavskim oblastima u Grčku. Zahvaljujući grčkim kolonistima vinova loza je stigla na Pirinejsko, Apeninsko i zapadnu obalu Balkanskog poluostrva i preko njih se raširila u srednju Evropu.